

Oudemans wil alleen praten over de filosoof Oudemans

'Heidegger is inhumaan'

De filosoof Wouter Oudemans wil graag praten over het doorgesloten ego van onze tijd en de fitnessverdaging. Ook de zwarte kanten van Heidegger zijn een onderwerp. In zichzelf is hij niet geïnteresseerd. Geen vragen dus over zijn varkensfokkerij.

Ik ben niet in mezelf geïnteresseerd, had hij al voorafgaand aan het interview gezegd. Geen vragen dus over zijn varkensfokkerij in Twente, zijn gepassioneerd sigaren roken, zijn vrouw en kinderen. Natuurlijk ook geen vragen over de ruzies met vakgenoten waarin hij verzeild raakte. De filosoof wil alleen praten over de filosoof. Ik ben geboren, heb gewerkt, en zal sterven, zou op hem van toepassing kunnen zijn, vrij naar Heidegger's omschrijving van Aristoteles.

Waarmee niet is gezegd dat Wouter Oudemans een stugge prater is. Integendeel. 'Ik heb het besluit genomen filosoof te worden toen ik 15 jaar was,' zegt hij. Ik las het boekje *Wat is existentialisme?* van Bernard Delfgaauw. Daarin staat een stuk over Sartre waardoor ik zo werd gegrepen dat ik vanaf die tijd niks anders wilde. Wat me fascineerde was de problematiek van vrijheid en noodzakelijkheid. Bij Sartre gaat de gedachte aan de vrijheid zo ver, dat hij vindt dat wat je over-

komt, ook nog eens in die vrijheid moet worden overgenomen.'

Th.C.W. Oudemans (1951) is huietgewoon hoogleraar filosofie. Op de faculteit wordt naast wetenschapsfilosofie, kennistheorie, geschiedenis van de filosofie en logica ook een 'andere manier van wijsbegeerte' bedreven. Een filosofie die zwaar geënt is op het denken van Martin Heidegger (1889-1976), zo ze al niet heideggeriaans kan worden genoemd. Een denken dat telkens weer terugkeert naar wezensvragen als: Wat is (de zin van) het zijn, en: wie zijn we eigenlijk?

Horizon

Zojuist is de vertaling verschenen van Heidegger's hoofdwerk, *Sein und Zeit*. Het vertalen, een karwei van Mark Wildschut, is in 1989 begonnen als een project van Oudemans en Gerard Visser. Nadat na twee jaar de subsidie door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek werd stopgezet, ging Wildschut alleen verder. Eigenlijk is *Sein und Zeit* niet vertaalbaar, heeft Oudemans altijd verkondigd. 'Als je de vertaling leest, moet je het origineel naast leggen. Neem het woordje Dasein, dat ik zelf in mijn colleges altijd onvertaald laat. Wildschut heelt daar 'er zijn' van gemaakt, maar dat is natuurlijk niet hetzelfde. Het probleem van de onvertaalbaarheid van Heidegger dringt zich door de Nederlandse versie sterker aan je op. In dat opzicht is het lezen van Zijn en Tijd ook voor filosofen leerzaam.' In zijn colleges zal hij de Nederlandse versie van het Duitse meesterwerk niet gebruiken. 'Een filosoof die geen Duits kent, heeft een probleem en moet dat alsnog leren. Die moet eerst maar een bijvak gaan doen.'

Zoals het een goed filosoof betaamt, stelt Oudemans meteen zelf een vraag. Waarom Heidegger lezen? 'Als een filosoof slechts een bijdrage levert aan de geschiedenis van de filosofie interesseert hij me geen ros. Een filosoof is een denker die op een of andere manier ingaat op de problemen

van zijn tijd.' We leven in de twintigste eeuw volgens Heidegger onder de heerschappij van de techniek. Alles wordt bepaald door een technische manier van denken, alles wordt beschouwd vanuit de subject/object-relatie. Met de mens als middelpunt en maat van de dingen.

Oudemans heeft het in de bundel *Techniek en informatisering* veelvuldig over fitness, een begrip dat onze cultuur zou typeren. 'Iedereen probeert zo fit mogelijk te zijn. Nou, daar hoort één ding in ieder geval niet bij

'Je moet', zegt Oudemans, 'verschillende klavieren tegelijk kunnen bespelen. Neem de studenten. Ze willen niets anders dan Heidegger, maar ze vinden binnen de universitaire wereld geen antwoorden. Het enige wat ze kunnen leren is met twee klavieren in het leven staan.'

In de afgelopen decennia zijn er vaak scherpe aanvaringen geweest tussen voor- en tegenstanders van Heidegger. Een van de tegenstanders van Heidegger is de antropoloog Frits Staal, die inmiddels doceert in Berke-

ten gaan hoe dat nu komt. Als je iets zinloos vindt, dan laat je het toch met rust? Waar maak je je dan druk om?' Oudemans beaamt dat er blijkbaar iets met Heidegger is wat mensen raakt. 'Als je slechts een afweerreactie geeft, heb je daar alleen jezelf mee.' Na deze volgens de filosoof afdoende uitval naar de critici, komt Oudemans weer terug op zijn favoriete thema: De technische manier van denken, het technologische bestel dat onze samenleving in zijn greep zou hebben. Hij waarschuwt nog eenmaal hart-

Foto: Taco van der Eb

dat is nadenken bij wat je meest fundamentele woorden nu eigenlijk zijn. Als je gaat nadenken bij fitness, dan voel je je al gauw niet zo fit meer.' Hij schatert.

Fitness, rendement, 'survival of the fittest'. In zulke termen kan volgens Oudemans de heersende mentaliteit aan de universiteit het best beschreven worden. Oudemans: 'Tot mijn verbazing bestaat hier in Leiden de mogelijkheid om op een andere manier te filosoferen. Een manier waar de universiteit eigenlijk niet op zit te wachten. Want als je, zoals ik, de vraag stelt: wat is nu eigenlijk de wijze van denken van de wetenschap, dan sta je zelf al niet meer op het standpunt van de wetenschap. Maar wel binnen de horizon waardoor er überhaupt wetenschap ontstaat.'

Opponent

Heeft Oudemans niet het gevoel op een eiland te zitten met het andere, heideggeriaanse denken? De filosoof antwoordt kort en bondig in proza dat verwant is aan dat van de denk-er uit het Zwarte Woud.

ley. Een Leids opponent van Heidegger en dus ook van Oudemans is de filosoof Herman Philipse. Philipse vindt Heidegger een religieus denker. 'Philipse', zegt Oudemans, 'moet zelf wel religieus *angehaucht* zijn, omdat hij overal theologie ziet waar die niet is.'

Goddeloos

'Staal en consorten,' vervolgt hij, 'drijven alles uit, vernietigen alles wat niet voldoet aan hun meetlat van wat rationaliteit is. Men weigert na te denken over wat de zin is van zo iets als de ratio. Heidegger is juist degene die empirisch is. Hij zet een stap terug en vraagt zich af: tot waar reikt de ratio? Is dat wat er niet onder valt per se irrationeel, of is het misschien wat anders?'

In een ingezonden brief in *Mare* verbaasde Oudemans zich ooit over de 'kwaadaardigheid' van de kritische reacties die Heidegger telkens weer oproept. 'Bepaalde vormen van denken roepen agressie op,' zegt Oudemans nu. 'Zij die zo agressief worden, zouden eens bij zichzelf te rade moe-

grondig tegen het grote kwaad: 'Een kenmerk van de technische wereld is dat iedere horizon telkens weer doorbroken dient te worden. Weer nieuwe mogelijkheden, weer nieuwe ontwerpen, waardoor het ego zichzelf weer versterkt. Maar "waarom", of wat "horizon" nu eigenlijk is, wordt niet gevraagd.' Natuurlijk. Oudemans wil het aan het eind van het gesprek wel toegeven. Er zitten ook onaangename kanten aan Heidegger. 'Heidegger heeft iets inhumans. Omdat hij eerder kijkt naar de horizon waarbinnen dingen en mensen verschijnen dan naar de mensen zelf. Heidegger is niet geïnteresseerd in het leed van mensen. Zijn denken is goddeloos, inhumain.' 'De mens is volgens Heidegger misschien wel niet nodig,' zegt Oudemans. 'Dat is natuurlijk een onaangename boodschap.'

Marc Hurkmans

Kleine Oudemansjes

'Keihard' kan het er in de colleges van Wouter Oudemans aan toegaan, zeggen zijn studenten. Wie nakletst en niet zelf nadenkt, wordt genadeloos afgestraft. Leerlingen bewonderen hem er alleen maar meer om. 'Kleine Oudemansjes worden?' Nee, dat willen ze niet.

Zewillen Oudemans en ze willen Heidegger. En wie daar tussen komt, is nog niet jarig. De studenten van Oudemans zijn vol bewondering over hun docent. Binnen de voormalige vakgroep Eswac (Ethiek, Sociale Wijsbegeerte, Wijsgerige Antropologie en Cultuurfilosofie) trekt Oudemans verreweg de meeste studenten. 'Een sekte,' noemt een docent de groep studenten die de colleges en privatissima afloopt. 'Onzin,' vindt een student, die niet bij naam genoemd wil worden. 'Oudemans wil juist dat we zelf denken. Als we hem napraten, is hij geïrriteerd.'

Niet bepaald gecharmeerd van de studenten van Oudemans is socioloog Cees Bertels. Een paar maanden geleden liep hij tijdens een college over techniek en filosofie boos weg. De socioloog gaf een inleiding op het denken over techniek sinds 1800. Oudemans, had er al eerder op gewezen dat de teksten van Diderot en Adam Smith 'in zichzelf ronddraiden'. Natuurlijk waren de studenten het daarmee eens.

Toen de meester voor een congres in Canada was, voelden de pupillen de socioloog Bertels stevig aan de tand. Een student: 'Wij waren vasthoudend, want Bertels gaf geen bevestigend antwoord.' Na een uur gaf de socioloog er de brui aan. Bertels weigert commentaar te geven op het incident. Oudemans ook. 'Ik geloof dat de houding van de studenten hem niet aanstond,' zegt de filosoof. 'Bertels vond ons vijandig', bevestigt een student die erbij was. De studenten van Oudemans zijn volgzzaam en arrogant tegelijk, vindt een collega, die de faculteit van dichtbij

kent. En daardoor eigenlijk een beetje dom. 'Er zijn misschien een paar studenten die alles voor zoete koek aannemen wat Oudemans zegt,' denkt een student. 'Maar die pakt hij keihard aan. Als ze hem napraten, pint hij ze vast. Het is zeker niet zo dat we allemaal kleine Oudemansjes willen worden.'

'Bij sommige studenten bestaat de tendens tot navolging,' zegt Oudemans. 'Maar dat wil ik absoluut niet. Vandaar dat ik er keihard tegenin ga wanneer ik dat merk.' Oudemans ergert zich aan de mythevorming rond zijn persoon. 'Er wordt gesuggereerd dat ik veeleisend ben, volgelingen heb, me alleen maar met Heidegger bezighoudt. Terwijl ik ook colleges geef over Leibniz, Wittgenstein en Nietzsche. Zo ga ik komend jaar met veel plezier wetenschapsfilosofie geven bij archeologie. Ik begrijp niet waar de verhalen vandaan komen. Waar is men bang voor? Niemand hoeft het toch met me eens te zijn?'

Bertels is sans rancune over de hele gebeurtenis. Oudemans benadrukt dat er 'absoluut geen conflict' bestaat met zijn collega bij Sociale Wetenschappen. En de studenten? Die gingen na Bertels' vertrek verder met 'Die Zeit des Weltbildes' uit de *Holzwege* van Heidegger.

Seakla Klaassen